

Małgorzata Skiert, Krystyna Buchta¹

STUDIA LICENCJACKIE A PRZYGOTOWANIE ZAWODOWE STUDENTA TURYSTYKI I REKREACJI

Wstęp

Turystyka jako szybko rozwijająca się gałąź gospodarki potrzebuje odpowiednio przygotowanych kadr, zarówno na stanowiska kierownicze, jak i wykonawcze. Kształcenie w dziedzinie turystyki i rekreacji, stanowiąc odpowiedź na zapotrzebowanie gospodarki w tym zakresie jest zadaniem niezwykle ważnym, a jednocześnie trudnym. Znaczne bowiem zróżnicowanie w zakresie form działalności turystycznej oraz szybkie tempo zmian zachodzących w tej branży, powodują trudności w precyzyjnym określeniu wymów stawianych kadrom turystycznym².

Kształcenie w dziedzinie turystyki i rekreacji na poziomie szkolnictwa wyższego realizowane jest w oparciu o obowiązujące dla tego kierunku standardy kształcenia³. Zgodnie z nimi absolwent studiów pierwszego stopnia powinien posiadać wiedzę ogólną z zakresu nauk przyrodniczych, społecznych i ekonomicznych. Umiejętności absolwenta mają obejmować: organizowanie pracy i podejmowanie przedsięwzięć w sferze turystyki i rekreacji; przygotowywanie oferty

¹ Dr Małgorzata Skiert, adiunkt, dr Krystyna Buchta, adiunkt, Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie, Zamiejscowy Wydział Wychowania Fizycznego w Białej Podlaskiej.

² *Kadry w gospodarce turystycznej*, A. Panasiuk (red.), WNUS, Szczecin 2008; L. Kozioł, *System zapewniania jakości kształcenia kadr w zakresie turystyki i rekreacji* [w:] *Cele i treści akademickiego kształcenia w dziedzinie turystyki i rekreacji*, A. Nowakowska (red.), Zeszyty Naukowe Nr 81, AWF, Kraków 2001, s. 29-40.

³ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 roku w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków studiów oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki, Dz. U. 2007 Nr 164, poz. 1166, z późn. zm.

turystycznej i rekreacyjnej dla różnych grup odbiorców oraz nawiązywanie kontaktów i komunikowanie się w co najmniej jednym języku obcym. W stosunku do języka obcego standardy kształcenia wyznaczają pożądany poziom biegłości w posługiwaniu się nim, odnosząc wymogi w tym zakresie do Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego Rady Europy. Stopień znajomości języka dla absolwenta kierunku wyznaczono na poziomie B2, przy którym wymaga się swobodnego i płynnego posługiwania się językiem obcym. W standardach kształcenia podkreśla się ponadto konieczność nabycia umiejętności posługiwania się językiem specjalistycznym.

Absolwent kierunku turystyka i rekreacja przygotowany jest do pracy w: biurach podróży; hotelach; ośrodkach wypoczynkowych, sportowych i rekreacyjnych; centrach rekreacji i odnowy biologicznej; gospodarstwach agroturystycznych i ośrodkach doradztwa rolniczego; administracji rządowej i samorządowej; organizacjach społecznych, fundacjach i stowarzyszeniach oraz szkołach (w przypadku specjalności nauczycielskiej). Absolwent powinien także mieć odpowiednie przygotowanie, pozwalające mu na podjęcie samodzielnej działalności gospodarczej. Studia na poziomie licencjackim mają ponadto dawać absolwentowi ogólne przygotowanie, umożliwiające podjęcie dalszego kształcenia na poziomie magisterskim.

Rozpoczęty w 1999 roku proces budowy Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego, wynikający z postanowień Deklaracji Bolońskiej, przyniósł duże zmiany w postrzeganiu form i celów procesu kształcenia na poziomie wyższym. Podstawą tworzenia programów nauczania oraz opracowywania form przekazywania wiedzy stało się ukierunkowanie na efekty kształcenia. Znaczenia w tym zakresie nabrały dwie grupy kompetencji. Pierwsza grupa, to kompetencje ogólne, rozumiane jako umiejętności uniwersalne, obejmujące zarówno wiedzę ogólną, jak i umiejętność analizy i syntezy, współpracy, komunikacji i wiele innych. Grupa druga, to kompetencje przedmiotowe, a zatem nabyta wiedza teoretyczna, praktyczna lub doświadczalna oraz umiejętności kierunkowe. Efekty zaś kształcenia odnoszą się do tego, co student faktycznie podczas studiów osiągnął na tych płaszczyznach, a nie jedynie do treści nauczania, czy form przekazywania wiedzy⁴.

W tym kontekście wskazanym wydaje się prowadzenie badań mających na celu diagnozowanie efektów kształcenia w uczelni, w tym również w oparciu o opinie samych zainteresowanych, a zatem studentów, czy absolwentów. Wyniki takich badań dają możliwość nie tylko poznania opinii badanych o uczelni i realizowanym przez nią procesie dydaktycznym, ale mogą przede wszystkim pozwolić na bieżąco dostosowywać programy i formy nauczania do oczekiwań i potrzeb studentów.

W niniejszym opracowaniu podjęto próbę oceny stopnia przygotowania zawodowego absolwenta studiów pierwszego stopnia kierunku turystyka i rekreacja w Zamiejscowym Wydziale Wychowania Fizycznego w Białej Podlaskiej. Badania oparto na opiniach studentów kończących naukę w uczelni.

⁴ *Harmonizacja struktur kształcenia w Europie. Wkład uczelni w Proces Boloński*, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Narodowa Agencja Programu „Uczenie się przez całe życie”, Warszawa 2008.

Materiał i metody

Badaniami objęto 96 studentów szóstego semestru stacjonarnych studiów pierwszego stopnia na kierunku turystyka i rekreacja, kończących naukę w roku akademickim 2008/2009. Dobór próby był celowy i wyczerpujący, obejmował bowiem wszystkich studentów badanego rocznika.

W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, przy wykorzystaniu techniki ankiety audytoryjnej. Kwestionariusz ankiety zawierał pytania dotyczące przygotowania zawodowego badanych oraz metryczkę.

Głównym zamierzeniem podjętych badań było zdiagnozowanie poziomu przygotowania zawodowego badanych, uzyskanego w ramach studiów licencjackich. Przy realizacji tak sformułowanego celu ogólnego, opierając się na opiniach studentów, poszukiwano odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

1. Jakie oczekiwania wobec procesu kształcenia mieli badani studenci rozpoczynając naukę w uczelni?
2. Czy zmienne metryczkowe różnicowały opinie badanych dotyczące ich oczekiwań?
3. Jak ankietowani studenci kończąc już naukę w uczelni oceniali stopień realizacji swoich oczekiwań związanych z procesem kształcenia?
4. Czy zmienne środowiskowe różnicowały ich opinie w tym zakresie?
5. Do pracy w jakich jednostkach związanych z turystyką i rekreacją studenci czują się najlepiej przygotowani?

Wyniki badań

Charakterystyka badanych

Materiał badawczy w większości stanowiły kobiety (prawie 60% badanej grupy). Badani, to głównie osoby mieszkające w miastach (74%), deklarujący dobrą i przeciętną sytuację finansową (odpowiednio 41% i 58%). W ramach realizowanego kierunku kształcenia 65% badanych reprezentowało specjalność rekreacja, pozostali – turystyka. Biorąc pod uwagę średnią ocen, uzyskaną w semestrze poprzedzającym badanie, respondenci okazali się najczęściej dobrymi studentami. Aż 97% badanej grupy zadeklarowało średnią 3,5 i wyższą, przy czym 47% wskazało na oceny w granicach 3,5-4,0, 40% na 4,1-4,5, a 10% powyżej 4,5. W grupie badawczej w niewielkim odsetku znalazły się osoby studiujące równolegle w ramach innego kierunku (8%).

Oczekiwania badanych wobec przygotowania zawodowego

Wyniki badań pokazały, że badani studenci mieli duże oczekiwania co do podjętych studiów i przygotowania zawodowego jakie chcieli uzyskać. Średnia arytmetyczna wszystkich ocen wystawianych przez studentów w skali od 1 do 5 (5-max), odzwierciedlających poziom ich oczekiwań w stosunku do poszczególnych elementów składających się na ich przygotowanie zawodowe, wyniosła 4,3. Badani liczyli przede wszystkim na ogólny rozwój intelektualny oraz przygotowa-

nie do konkretnego zawodu. Elementy te okazały się na tyle ważne, iż zdecydowana większość badanych przyznała im oceny najwyższe (odpowiednio 91% i 90% ocen wysokich – 4 i 5 w skali pięciopunktowej). Ważnym dla ankietowanych okazało się również nabycie umiejętności samokształcenia (88% ocen wysokich), przygotowanie w zakresie znajomości języków obcych (87%) oraz pracy w zespole (82%). Najmniej respondenci liczyli na przygotowanie menedżerskie, choć i ten element przygotowania zawodowego otrzymał 61% ocen wysokich (tabela 1).

Tabela 1. Oczekiwania badanych wobec przygotowania zawodowego (w skali od 1 do 5; 5-max).

Oceniane elementy:	Średnia arytm. ocen	oceny wysokie*		oceny niskie**	
		Liczba ocen przy N=96	% ocen	Liczba ocen przy N=96	% ocen
ogólny rozwój intelektualny	4,6	91	94,8	0	0,0
przygotowanie do konkretnego zawodu	4,6	90	93,8	2	2,1
przygotowanie do pracy naukowej	3,9	66	69,5	11	11,6
przygotowanie menedżerskie	3,7	61	64,2	11	11,6
umiejętność samokształcenia	4,5	88	92,6	2	1,0
znajomość języków obcych	4,5	87	90,6	6	6,3
umiejętność obsługi komputera	4,1	70	73,7	6	6,3
przygotowanie do prowadzenia działalności gospodarczej	4,1	75	78,1	9	9,4
umiejętność pracy w zespole	4,5	82	85,4	2	2,1

* Uwzględniono wyłącznie oceny 4 i 5

**Uwzględniono wyłącznie oceny 1 i 2

Dalsza analiza statystyczna zgromadzonego materiału pokazała, że zmienne metryczkowe tylko w niewielkim stopniu różnicowały opinie badanych dotyczące ich oczekiwań wobec przygotowania zawodowego. Różnice istotne statystycznie ujawniły się jedynie w odniesieniu do płci respondentów oraz miejsca ich zamieszkania. I tak mężczyźni w większym stopniu niż kobiety liczyli na ogólny rozwój intelektualny, zaś mieszkańcy wsi częściej niż mieszkańcy miast byli zainteresowani nabyciem umiejętności pracy w zespole. Warto podkreślić, iż wyniki w nauce osiągnęte przez studentów nie różnicowały ich opinii w badanym zakresie.

Realizacja oczekiwań studentów

Analiza zgromadzonego materiału empirycznego pokazała znacznie niższy poziom realizacji ocenianych elementów przygotowania zawodowego badanych, bowiem średnia arytmetyczna dla wszystkich ocenianych elementów wyniosła jedynie 3,3 pkt. w skali pięciopunktowej. Największą rozbieżność zaobserwowano w zakresie przygotowania menedżerskiego, które blisko połowa badanych oceniła

niedostatecznie i zaledwie co piaty wysoko. Jedynie na poziomie dostatecznym oceniono przygotowanie w zakresie języków obcych (3,0), przygotowanie do pracy naukowej (3,1) oraz do prowadzenia działalności gospodarczej (3,1). Należy dodać, iż ok. 1/3 badanej grupy przyznało tym elementom oceny najniższe, podobny jednak odsetek ocenił je wysoko. Elementem, w ramach którego badani czują się najlepiej przygotowani okazała się umiejętność pracy w zespole (średnia ocen 4,0 i aż 70% ocen wysokich) (tabela 2).

Tabela 2. Realizacja oczekiwanian badanych wobec przygotowania zawodowego (w skali od 1 do 5; 5-max).

Oceniane elementy:	Średnia arytm. ocen	oceny wysokie*		oceny niskie**	
		Liczba ocen przy N=96	% ocen	Liczba ocen przy N=96	% ocen
ogólny rozwój intelektualny	3,5	47	49,5	11	11,6
przygotowanie do konkretnego zawodu	3,3	45	47,4	21	22,1
przygotowanie do pracy naukowej	3,1	34	35,8	31	32,6
przygotowanie menedżerskie	2,6	20	21,5	44	47,3
umiejętność samokształcenia	3,7	62	65,3	10	10,5
znajomość języków obcych	3,0	34	35,4	30	31,3
umiejętność obsługi komputera	3,6	53	55,8	17	17,9
przygotowanie do prowadzenia działalności gospodarczej	3,1	33	34,4	29	30,2
umiejętność pracy w zespole	4,0	70	72,9	8	8,3

* Uwzględniono wyłącznie oceny 4 i 5

**Uwzględniono wyłącznie oceny 1 i 2

Wykres 1. Oczekiwania badanych wobec przygotowania zawodowego a ich realizacja (oceny w skali od 1 do 5; 5-max).

Przeprowadzona analiza statystyczna stopnia realizacji oczekiwań w zależności od charakteryzujących badanych zmiennych metryczkowych pokazała znaczącą rolę średniej ocen jedynie w zakresie oceny ogólnego rozwoju intelektualnego w czasie studiów. Bardziej krytycznie wypowiadali się dobrzy studenci (ze średnią ocen > 4,0).

Wykres 1 prezentuje poziom oczekiwań wobec ocenianych elementów przygotowania zawodowego i stopień ich realizacji. Zaprezentowane dane pokazują wyraźnie, iż studenci w ramach żadnego z ocenianych elementów nie czują się przygotowani zgodnie ze swoimi oczekiwaniami.

Przygotowanie do pracy w określonych placówkach

Ważnym zagadnieniem związanym z przygotowaniem zawodowym absolwenta uczelni jest przygotowanie go do pracy w określonych placówkach, zgodnie z kierunkiem kształcenia. Standardy kształcenia dla kierunku turystyka i rekreacja wyraźnie określają zakres przygotowania studenta w tym ujęciu.

Badanych poproszono także o ocenę przygotowania zawodowego pod tym kątem. Respondenci najwyżej ocenili swoje przygotowanie do pracy w ośrodkach wypoczynkowych, sportowych i rekreacyjnych (średnia ocen 4,27; 86% ocen wysokich). Przygotowanie do pracy w innych placówkach wymienianych przez standardy kształcenia oceniono zdecydowanie niżej, średnio na poziomie oceny dostatecznej (tabela 3).

Tabela 3. Opinie badanych o ich przygotowaniu do pracy w określonych placówkach (oceny w skali od 1 do 5; 5-max).

Przygotowanie do pracy w:	oceny wysokie*		oceny niskie**		Średnia aryt. ocen
	Liczba ocen przy N=96	% ocen	Liczba ocen przy N=96	% ocen	
biurach podróży	40	42,11	27	28,42	3,16
hotelach	49	52,69	20	21,51	3,28
ośrodkach wypoczynkowych, sportowych i rekreacyjnych	83	86,46	3	3,13	4,27
centrach rekreacji odnowy biologicznej	36	38,71	23	24,73	3,06
gospodarstwach agroturystycznych i ośrodkach doradztwa rolniczego	36	38,71	34	36,56	2,94
administracji rządowej i samorządowej	19	20,21	49	52,13	2,46
organizacjach społecznych, fundacjach, stowarzyszeniach	26	27,66	34	36,17	2,79

* Uwzględniono wyłącznie oceny 4 i 5

**Uwzględniono wyłącznie oceny 1 i 2

Analiza statystyczna mająca na celu zidentyfikowanie zależności pomiędzy opiniami studentów dotyczącymi ich przygotowania do konkretnej pracy a zmiennymi metryczkowymi nie pokazała istotnych statystycznie różnic.

Podsumowanie

Przeprowadzone badania wyraźnie pokazały, iż studenci kierunku turystyka i rekreacja oczekują od uczelni dobrego i wszechstronnego przygotowania zawodowego. Liczą także na ogólny rozwój intelektualny, umożliwiający podjęcie studiów drugiego stopnia. Dużą wagę przykładają również do przygotowania w zakresie znajomości języków obcych, samokształcenia oraz pracy w zespole.

Wysokie oczekiwania studentów w stosunku do wybranego kierunku studiów wiążą się z pewnością w dużym stopniu z motywami ich wyborów edukacyjnych. Jak pokazują wyniki wcześniejszych badań studenci turystyki i rekreacji ZWWF w Białej Podlaskiej dokonując wyboru kierunku studiów w zdecydowanej większości kierują się zainteresowaniami i uzdolnieniami oraz chęcią zdobycia zawodu zgodnego z kierunkiem kształcenia⁵. Tak wskazywane motywy wyboru drogi edukacyjnej sugerują, iż są to wybory świadome, podparte konkretnymi planami zawodowymi, czy też przynajmniej wiedzą dotyczącą możliwości zawodowych, jakie dają wybrane studia.

Realizacja studenckich oczekiwań pokazała jednak, iż nie są oni do końca zadowoleni z zakresu przygotowania zawodowego jakie daje im uczelnia. Ich oczekiwania nie zostały spełnione w ramach żadnego z ocenianych elementów. Nie czują się również dobrze przygotowani do pracy w większości placówek związanych z turystyką i rekreacją.

Taki stan rzeczy można z pewnością tłumaczyć tym, iż są to studenci kończący naukę na poziomie licencjackim i być może mają poczucie niepełnego przygotowania zawodowego, traktując ten etap jako przejściowy do kolejnego, magisterskiego. Należy jednak przypomnieć, że obowiązujące dla badanego kierunku standardy kształcenia już na tym etapie przewidują przygotowanie do wykonywania określonych zawodów.

Warto również analizując to zagadnienie nawiązać do specyfiki uczelni jaką jest AWF. Studenci, którzy rozpoczynają tutaj naukę w dużej mierze kierują swoje zainteresowania nie tylko w stronę zagadnień turystycznych, ale z pewnością również rekreacyjnych, czy sportowych. Baza sportowa uczelni oraz duży w stosunku do innych szkół wyższych udział zajęć sportowo-rekreacyjnych dodatkowo rozbudzą w nich te zainteresowania. Wypowiadając się na temat przygotowania za-

⁵ K. Buchta, M. Skiart, *Assessment of professional qualifications and educational plans by tourism and recreation graduates*. [Tekst również w j. polskim: *Opinie absolwentów turystyki i rekreacji o swoim przygotowaniu zawodowym i planach edukacyjnych* s. 73-76]. "Polish Journal of Sport and Tourism", 2008, nr 1-2, Vol. 15, s. 69-72; K. Buchta, M. Skiart, *Expectations of tourism and recreation students towards the course of education*. [Tekst również w j. polskim: *Oczekiwania studentów turystyki i rekreacji wobec kierunku kształcenia* s. 256-260]. "Polish Journal of Sport and Tourism", 2009, nr 4, Vol. 15, s. 251-255.

wodowego do pracy w określonych placówkach studenci uznali, iż są dobrze przygotowani jedynie do podjęcia zatrudnienia w ośrodkach wypoczynkowych, sportowych i rekreacyjnych, a zatem tych, których profil działalności łączy się z profilem uczelni. Wydaje się jednak, że przy wymogach współczesnego rynku pracy student powinien być kształcony bardziej wszechstronnie, by mógł elastycznie dostosować się do zmieniających się oczekiwań pracodawców.

Bibliografia

1. Buchta K., Skiart M., *Assessment of professional qualifications and educational plans by tourism and recreation graduates*. [Tekst również w j. polskim: *Opinie absolwentów turystyki i rekreacji o swoim przygotowaniu zawodowym i planach edukacyjnych* s. 73-76]. "Polish Journal of Sport and Tourism", 2008, nr 1-2, Vol. 15, s. 69-72.
2. Buchta K., Skiart M., *Expectations of tourism and recreation students towards the course of education*. [Tekst również w j. polskim: *Oczekiwania studentów turystyki i rekreacji wobec kierunku kształcenia*, s. 256-260]. "Polish Journal of Sport and Tourism", 2009, nr 4, Vol. 15, s. 251-255.
3. *Harmonizacja struktur kształcenia w Europie. Wkład uczelni w Proces Boloński*, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Narodowa Agencja Programu „Uczenie się przez całe życie”, Warszawa 2008.
4. Wiśniewska D., *Uwarunkowania jakości kształcenia w wyższych szkołach zawodowych w kontekście założeń Procesu Bolońskiego* [w:] *Studia trzystopniowe a jakość kształcenia w szkole wyższej*, B. Sitarska, R. Droba, K. Jankowski (red.), Wyd. Akademii Podlaskiej, Siedlce 2007, s. 113-123.
5. *Kadry w gospodarce turystycznej*, A. Panasiuk (red.), WNUS, Szczecin 2008.
6. Koziół L., *System zapewniania jakości kształcenia kadr w zakresie turystyki i rekreacji* [w:] *Cele i treści akademickiego kształcenia w dziedzinie turystyki i rekreacji*, A. Nowakowska (red.), Zeszyty Naukowe Nr 81, AWF, Kraków 2001, s.29-40.
7. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 roku w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków studiów oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki, Dz.U. 2007 Nr 164, poz. 1166, z późn. zm.

Abstrakt

Problematyka opracowania dotyczy przygotowania zawodowego studentów kierunku turystyka i rekreacja realizowanego w Zamiejscowym Wydziale Wychowawania Fizycznego warszawskiej AWF w Białej Podlaskiej (ZWWF). Celem badań, których wyniki zaprezentowano w niniejszym tekście było zdiagnozowanie oczekiwań studentów wobec uczelni, związanych z nabyciem określonych kompetencji oraz ustalenie stopnia ich realizacji w procesie kształcenia.

Badania zrealizowano w roku akademickim 2008/2009, wykorzystując metodę sondażu diagnostycznego z techniką ankiety audytoryjnej. Objęto nimi studentów ostatniego roku studiów licencjackich na kierunku turystyka i rekreacja w ZWWF.

Wyniki przeprowadzonych analiz pokazały, że studenci oczekują od uczelni dobrego i wszechstronnego przygotowania zawodowego. Liczą także na ogólny rozwój intelektualny, umożliwiający podjęcie studiów drugiego stopnia. Dużą wagę przykładają również do przygotowania w zakresie znajomości języków obcych i samokształcenia.

Według deklaracji badanych poziom wiedzy i umiejętności wyniesionych ze studiów licencjackich nie w pełni odpowiada ich oczekiwaniom.

Student's professional preparation during the course of BA Tourism and Recreation Studies

The issue of the study applies to the professional preparation of tourism and recreation students taking place in the Warsaw Academy of Physical Education in Biała Podlaska (ZWWF). The aim of the study, the results of which have been presented in this text, was to diagnose the students' expectations regarding the academy, what kind of abilities they are expecting to obtain and establish the degree of their implementation in the process of education.

The research was conducted in the academic year 2008/2009 by means of the method of diagnostic survey. The students taking part in it were the ZWWF students of Tourism and Recreation Faculty completing their last year of studying for their Bachelor's Degree.

The results of the conducted study show that the students expect to be provided with adequate and thorough professional preparation. They also hope for the overall intellectual development which would enable them to continue education. They are seriously interested in foreign language learning and self education.

According to the students, the level of knowledge and skills they obtain during their studies do not quite meet their expectations.

PhD Małgorzata Skierny, assistant professor, PhD Krystyna Buchta, assistant professor, University of Physical Education in Warsaw, Faculty of Physical Education in Biała Podlaska.